

## ABADE EUSKALDUNAK JARDUNEAN

Arima-zain izateko gertu zircan, gehienbat, abadeak Euskal-lerrian. Eta horrelan, arruntenik, artez eta jasean lan egitikoak dira.

Horraitíño, gure Herri txiker eta aspaldietan bere aukerarena inoren esku dauan honek, bere ohiturak, usadioak eta batz bez, bere berbetea galtzeko arrisku benetan ikaragarrian, arrisku negargarrian herri-jente gehiengoaren ardurarik-ezaz, eta inguruan eta ganetik dituan kultura arrotzen azpitan, esan dogun lez, arrisku negargarrian ikusi izan dau bere burua, aldiak iraganago ta galpidea, hondamendi larritasuna handiago izaterai-ño.

Ta gaia mugatuz, euskaldunen herri honetan, nortzuk izan dira euskeraren alde zintzoro, arduratsuen, ekin sakonean jardun dabenak?

Arean bere, ehuneko larogetamarreko eduan edo, abadeak eta fraileak izan dira, eleiz-gizonak, azken mendeotan. Eta XX garren mende honexen erdiraiño be. Banak izan dira herrigizon euskaltzale langileak.

Hemendik urrun, beste herri batzuetan be, elizgiroa herri hizkuntzaren aldekoa izan ei da. Gure artean Eliza katolikoak berak baiño be, abade batzuk eta fraile batzuk arduratu izan dira, berenberegi, euskerearen onean eta mesedean lan egiteko. Arimen mesedea lortu guran gehien gchienetan, baiña batzuk,

ganera alkarpide dan elementu hori, euskerea hain zuzen, egokituago, apaiñagotu nahirik. Horretan be, lan egin izan dabe. Lan hori, batzuk bide zentzuzeko egin dabe; beste batzuk saraketa zorangea, jorra trauskila besterik ez dabe egin. Behiñola Kirikiñok idatzia dogu gogoan, zera, «fraile horrek horrelako berbakaz, mandoak porrutzan baiño kalte handiagoa egiten dau».

Abade eta fraile batzuk adimen zorrotza eta argia, eta dendua, oreka eta eratasuna ebela erakutsi dauskue, gure euskal-historia txikian zehar. Hor dagoz euren lanak, zelan halan balio-tsuak, hain nabarmen eta zoragarri mailakoak izan ezarren. Arean be, gure elelderrean, bai intereseko literaturan, hau da, arimen onerako taiautu eta idatzi izan direan liburuetan, bai elelder hutseko edo, diranetan be, maila apalean daukagu gure literatura idatzia, gaur dan egunean be. Ez gagoz beste iñungo literatura mardo eta gizenakaz erkatzerik ez alderatzerik egiteko moduan.

Gure alorrean eta soloan, ganera, idazlerik asko, ez dira idazle soil izan. Bai zera! Gure artean idazlerik asko maixu eta hizkuntza legegile be izan dira. Euskereari legeak edo bihorrerak ezarri gura izan deutoezenak. Izan ditugu bai. Eta ditugu. Lehen eta orain. Batzun berbak jasote ezkeru, ba dirudi euskerea eurek egingo dabela, sorbarrituko dabela, edertuko dabela... auzoko txarakatik -beresitik- harturiko adakiz, taketez, arantzaz eta larrez. Sorbarritu, edertu? Ez ete... ilundu, morokildu, lizunduko?

Barragarria litzateke, negargarria ez balitz. Gure eremuko edota arrotz eremutik heldurikoek euskereaz ganoraz eta modu egokian jabetu baiño lehen, euskereari ikutuak, mozketak, adabakiak, txaplatak, bortzakeriak ezarri guran ikusi daroaguz batez be gure egunotan.

Baiña hau, antziñatik dator. Hizkuntza arloan be, ez da ameslaririk falta izan gure artean. Eta erreformadorerik. Zezenari bizkarrean burdiña edo dana dalakoa ezartzen deutoen antzera, euskeralari erdimerdi batzuk be, bakotxak bere xakia ta seilua ezarri beharreko izurri madarikatuak ikutuak izango ditugu. Eta

ditugu.

Bai, enetxuok! Iraizean bada be, ikusi dagigun zerbait.

Euskerearen barrutiko langilerik asko, idazle edo sermolari apal eta emonkor suertatu da. Hori ondo! Horraitiaño, hor ditugu erraldoiak be, euskalari iraul-zaleak be. Dinoskuenez, Aita Larramendi be, ameslari izan zan, arean be, hiztegi kontuan egin zituan bere amesaldi sakonak eta luzeak, eta ondoren luze ta ugaria laga euskun; ez jakin sakona. Baiña Larramendik euskeraz idatzi zituan lanak jasekoak, onak, gartsuak, bikaiñak dirala adierazo deuskue. Beste ameslari haundia Astarloa J.P. izan zan. Honen kezak, buru zorroztasunak eta buru berotasunak. Mutillak! Munduaren hasieran edo, harako amesetako paradisu haretan prakabakoak eta gonabakoak euskeraz berba egiten ebela, burura etorri arren, horrelakorik idaztea bel. Barragarria, Astarloa lagunzarra, horrelako ustekizuna. Zure anaiek bai, euskeraz jasean idatzi, asmakizun errobakoak alde batera lagata.

Maixu oiñarrikotzat etsia dagoan Leizarragak berak hizkerari ikuturik egin ete eutsan? Haren kideek halan berba egiten ete eben eta halan idazten? Aditz formek menpe-tankeretan, atzizkiren premiñarik ete eben aldi haretan? Oraintsuetan, ostera, gure ùmezaroaren inguru, elantxobetar batek eta nabartzitar batek erabilli ebezan euskal-asmaketak. Neologismo ta superneologismo, eta ausardiaren haundiz, aditzean be txertuak, mozketak eginez. Harako leban, leudan... Eta adarran, bihotzan... Eta «Belduben egiaik» Arana Goiriren azterrenez ete ebiltzan, esan daroe. Baiña abandotarra txiki laga eben euskal-azturu horreek. Ez da arteza.

Horraitiaño, laga dagigun alde motza ta ezaiña, eta alde ona, osasuntsua aintzat hartu dagigun. Eta hor ditugu Etxepare aintziñakoa, Axular langilea ta kezakz betea, eta hainbat abade ta fraile langile fin, Euskalerra ekaldekoan. Batzuk ezti txito gozo, beste batzuk mingotsagoa eskeinirikoak. Nafarroa goitian, Mendiburu, Kardaberaz, Lizarraga, oraintsuagoetan izen haundikoenak. Gipuzkoan, Agirre Asteasukoa, Ubillos, Gerriko, Lardizabal,

Iturriaga, Mogel Juan Antonio ta honen anaiea, eta Urruzuno.  
Eta Zaitegi, Mokoroa (J.M.).

Gure Bizkai maite honetan Kapanaga, Mikoleta, Zabala, Añibarro, Uriarte, Prai Bartolo, Olaetxea. Eta gure sentimentua bero samarra go jarririk aitatzen doguzan Tx. Agirre, R.M. Azkue, Zamarripa, Eguskiza, Gabriel Manterola, Ibargutxi Juan, Artzubiaga eta ahaztu ezineko Mikel Zarate. Eta arabar langile errime Aita Olabide. Ia guztiok hilak, gizon bakotxaren biziak muga laburra ta halabeharrekoea daualako. Parka begiskuec izentatzeko geratu diran euskal-langileak.

Antzena egoki biribildu guran, barriro esan dagigun Euskerearen eusle zintzoenak eleiz-gizon batzuk izan dirala. Ai, guztiak izan balira! Ai, euskaldun guztiak euskaltzale izan balira! Katuaren amesak, oster! Eleiz-gizonak, euskerearen kalbarioran lagun ixil eta egikorrenak. Eleiz-gizon ez diranek oraindik gora, gure berbetearen alde egin izango dabena, geroak esango.

Baiña gure esker ona bego, euskal-nekazale jaondakoen izen onaren ganean, sari erakusle dan koroe antzera.

*E. Erkiaga*